

HET AFSTAMMINGSCENTRUM, WAT IS DAT PRECIES?

“Tot voor kort had ik nooit vragen over mijn eerste ouders. Nu ik zelf zwanger ben, overvalt het me echter steeds vaker. Waarom werd ik afgestaan? Heb ik nog broers of zussen? Wat staat er eigenlijk allemaal in dat adoptiedossier van mij?”

“Mijn vele sproeten heb ik duidelijk niet meegekregen van mijn ouders? Kan ik ergens zoeken van wie mijn ouders donormateriaal kregen?”

“Ik belandde als metis in België toen ik 5 jaar was. Pas enkele jaren terug begreep ik dat ik hier ergens ook een broer moet hebben. Kunnen jullie me helpen in mijn zoektocht?”

1 BESTAANSREDEN

Geadopteerden, donorkinderen en metissen pleiten al jarenlang voor hun recht op toegang tot hun dossiers, voor hun recht om te weten van wie ze afstammen.

Niet weten van waar je komt, vragen hebben rond de precieze omstandigheden van je geboorte, geen volledige informatie hebben over je eerste of biologische familie, in het duister tasten over je donor... Het raakt allemaal aan fundamentele vragen, aan de kern van iemands identiteit. Bij sommigen geeft dit aanleiding tot (zware) problemen, mogelijks is er sprake van trauma. Wie ben ik? Waar kom ik nu echt vandaan? Waarom werd me dat pas zo laat verteld?

Vragen over je onbekende afkomst, verwarring over je eigen geschiedenis, onopgeloste zaken uit een eerdere zoektocht, vragen naar mogelijke halfbroers of -zussen of medische vragen... zijn met andere woorden allemaal knopen waar mensen mee kunnen worstelen.

De Vlaamse overheid heeft gehoor willen geven aan deze nood en richtte daarom het Afstammingscentrum op. Als strategie werd gekozen voor de inbedding van dit Afstammingscentrum in een bestaande welzijnsvoorziening. De diverse doelgroepen werkten samen met het Kenniscentrum Pleegzorg een dossier uit, en op 24 augustus 2020 verkreeg het Kenniscentrum Pleegzorg de vergunning om het Afstammingscentrum uit te bouwen. Van bij het prille begin hebben de doelgroepen dit zelf in handen genomen en blijven verder ook actief betrokken bij de werking van het Afstammingscentrum.

2 VISIE EN MISSIE

Het Afstammingscentrum vertrekt vanuit het fundamentele recht op kennis over de eigen afstamming en wil iedereen bij vragen en de zoektocht hiernaar een professionele begeleiding op maat garanderen.

Uitgangspunt zijn fundamentele mensenrechten zoals bepaald in bijvoorbeeld art. 7 en 8 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en art. 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden. Kennis over de eigen afstamming is een recht dat de laatste jaren meer en meer op de voorgrond komt en waarvan het belang voor het eigen welbevinden en identiteitsbesef niet langer onderschat wordt.

La Cour considère que le droit à l'identité, dont relève le droit de connaître et de faire reconnaître son ascendance, fait partie intégrante de la notion de vie privée. (arrêt Pascaud vs. F, juni 2011, Hof Straatsburg)

Het Afstammingscentrum wil het aanspreekpunt bij uitstek zijn voor vragen rond afstamming en verwantschap. Het ontwikkelt en verzamelt op continue wijze expertise, sensibiliseert en formuleert beleidsadviezen rond deze thematiek. Het centrum is er voor een heel brede doelgroep en met name voor iedereen van wie de juridische verwantschap niet overeenstemt met de biologische en/of sociale afstammingsrelatie en voor personen met vragen over de eigen afstammingscontext.

3 DECRETALE OPDRACHT

3.1 Informeren en sensibiliseren

Het Afstammingscentrum treedt op als aanspreek- en oriëntatiepunt voor al wie vragen heeft over de eigen afstamming. Dit is een behoorlijk vage omschrijving en laat een grote variatie aan vragen toe. Dit is ook al gebleken uit de vele vragen die op het centrum toekomen. Het centrum behandelt zowel algemene, informatieve vragen als meer specifieke, individuele vragen.

Vragen kunnen te maken hebben met DNA-onderzoek, een inzage van een adoptiedossier of verdere zoektocht hierin, het zoeken naar verwanten (binnen België of in het buitenland), het zoeken naar documenten, het uitklaren van familiegeheimen...

*“Met het toelaten van anoniem donorschap schendt België de rechten van het kind”
(Prof. Frederik Swennen, de Standaard, 22 Mei 2016)*

Op basis van de dossiers en de te ontwikkelen expertise zal het Afstammingscentrum ook de overheid informeren en aanbevelingen formuleren over afstammingsgerelateerde kwesties.

3.2 Psychosociale ondersteuning bij zoek- en afstammingsvragen - bemiddeling

Het Afstammingscentrum biedt begeleiding en psychosociale ondersteuning bij zoektochten naar (informatie over) genetische verwanten. Dit bijvoorbeeld bij de inzage in een (adoptie)dossier, voorbereidende gesprekken in het kader van een zoekvraag die al dan niet gekoppeld is aan een terugreis, het proces van zoeken via DNA naar een donor, de verwerking van de mogelijke resultaten, maar ook het gebrek daaraan. Het niet vinden van wat men zoekt, komt veelal binnen als een teleurstelling. De trajectbegeleiders ondersteunen de cliënten om dit te verwerken. De cliënt wordt zo stap voor stap doorheen hun (zoek)proces op hun eigen tempo ondersteund. Het is net door deze ondersteuning dat het Afstammingscentrum een meerwaarde kan bieden.

Voorheen zochten mensen naar afstammingsinformatie zonder enige ondersteuning. Zo vertrokken geadopteerden bijvoorbeeld op rootsreis zonder de mogelijkheid om op een professional te kunnen terugvallen. Of zochten donorkinderen op eigen initiatief in internationale databanken zonder enige bijstand voor het interpreteren van de gevonden resultaten. Het Afstammingscentrum biedt in dit opzicht een extra steun, zodat mensen dit proces niet langer alleen en onvoorbereid moeten doorlopen.

Voor het DNA-onderzoek werkt het Afstammingscentrum samen met het Centrum Menselijke Erfelijkheid (verbonden aan UZ Leuven), dat instaat voor het zoeken naar matches en het onderhoud en inrichting van de DNA-databank.

Bij elke vraag of elke stap wordt het aanbod van de dienstverlening in samenspraak en op maat van de cliënt uitgetekend. Indien nodig verwijst het Afstammingscentrum door naar meer gespecialiseerde diensten of gepaste hulpverlening. Het Afstammingscentrum biedt namelijk zelf geen therapeutische begeleiding.

Het Afstammingscentrum zal ook als bemiddelaar optreden in die gevallen waar contacten kunnen gelegd worden met gevonden verwanten. De personen die gezocht worden, zijn zich daar namelijk vaak niet van bewust en de melding dat een verwant hen beter wil leren kennen, kan er ook bij hen behoorlijk in hakken. Dus ook aan deze kant van het verhaal moet het Afstammingscentrum voldoende aandacht besteden.

“Toen ik veertig was, ben ik op zoek gegaan, niet naar een moeder, want die had ik, maar wel naar het waarom.” (Marleen van Minnebruggen in De Vondelingen, p. 416)

Het is voor het Afstammingscentrum een evidentie dat in de dienstverlening de regels inzake deontologie en GDPR steeds correct opgevolgd worden. Elk individueel dossier wordt bijgehouden in een daartoe ontwikkeld en beveiligd systeem.

De dienstverlening is in principe gratis; enkel voor bijkomende uitgaven kan de kost aan de cliënt aangerekend worden. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn voor vertalingen. Ook voor de afname en

registratie van het DNA-staal in de DNA-databank draagt de cliënt zelf 85€ bij. De rest van de kost (200€ en 165€, resp. voor mannen en voor vrouwen) legt het Afstammingscentrum bij.

3.3 Uitbouwen expertise

Het Afstammingscentrum volgt beleidsontwikkelingen, wetenschappelijke inzichten en literatuur m.b.t. afstamming en verwantschap op en bouwt voortdurend de eigen documentatie hierover uit. Er wordt nauw samengewerkt met diverse partners en het Afstammingscentrum kan rekenen op de inbreng van experts uit diverse disciplines.

*“To deny (a child) knowledge of his or her origins, is to remove a part of him or her”
(Geraldine Mathieu, 2016)*

Het spreekt voor zich dat het Afstammingscentrum dit alles niet kan waarmaken met een klein team en dito budget. Het Afstammingscentrum dient zich een plek te verwerven in een bestaand werkveld en gaat ook stap voor stap samenwerking uitbouwen met diverse partners. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het Vlaams Centrum Adoptie (bij het agentschap Opgroeien), belangengroeperingen van de diverse doelgroepen, de fertiliteitscentra, de adoptiediensten, het Steunpunt Adoptie en het Rijksarchief. Ook met actoren in het buitenland, zoals het FIO (NL) of NGO's als International Social Service en Child Identity Protection werd al een samenwerking uitgebouwd. Voor de meer concrete zoekvragen worden ook contacten gelegd met personen of instanties die daar al ervaring in opbouwden of bruikbare netwerken hebben in de landen van herkomst. Al deze samenwerkingen worden stelselmatig verder vormgegeven.

4 EN CONCREET?

4.1 Organisatie

Het Afstammingscentrum krijgt een budget van de overheid en functioneert formeel onder de Raad van Bestuur van het Kenniscentrum Pleegzorg. Vanuit pleegzorg krijgt het centrum ook de gewaardeerde ondersteuning op vlak van personeelsbeleid en financieel beheer.

Het Afstammingscentrum heeft ook een stuurgroep, die de inhoudelijke lijnen mee uitzet. In deze stuurgroep zitten leden van of betrokkenen bij de doelgroepen: binnenlands en transnationaal geadopteerden, een metis, een donorkind, alsook een expert inzake rechten van donorkinderen.

Naast de stuurgroep kan het Afstammingscentrum bovendien rekenen op ad hoc bijstand van experts uit diverse disciplines (bv. geschiedenis, genetica, rechten, psychologie...)

In december 2020 werd Ankie Vandekerckhove aangesteld als coördinator (80%) en samen met de stuurgroep stelde zij een eerste team van trajectbegeleiders samen. In eerste instantie werd alles op alles gezet voor de begeleiding van concrete zoek- en afstammingsvragen omdat daar al zo lang naar uitgekeken werd. Na enkele maanden voorbereidend werk ging het Afstammingscentrum begin april 2021 dan 'open' voor het publiek.

Ankie Vandekerckhove heeft een jarenlange ervaring in kinderrechten en was meer bepaald de eerste Kinderrechtencommissaris in Vlaanderen. Daarna werkte ze ook nog voor een korte periode bij de Vlaamse Autoriteit Adoptie.

Het team bestaat verder uit de 3 trajectbegeleiders. Benoît Vermeerbergen (50%) en Joyce Bex, beiden voormalig lid van de stuurgroep, bieden naast hun professionele inbreng ook hun ervaringsdeskundigheid als geadopteerden. Benoît is al jarenlang genealoog en begeleidde al veel geadopteerden in hun zoektochten. Joyce is net afgestudeerd in gender- en diversiteitsstudies en had al een bachelor in gezinswetenschappen. Katrien Govaert (80%) verdiende haar strepen als bemiddelaar in de neutrale bezoekenruimte en als psycholoog bij de Dienst Maatschappelijk Onderzoek waar ze kandidaat-adoptanten screende.

4.2 Dossiers – praktijk

Van dag één kwamen de vragen binnen, uit alle doelgroepen en rond de meeste uiteenlopende afstammingsvragen. De allereerste telefoon kwam van een donor, die zelf de anonimiteit in vraag begint te stellen en alle begrip heeft voor donorkinderen die op zoek gaan naar hun donor. Het Afstammingscentrum kreeg zelfs een vraag van een Ethiopische moeder, op zoek naar haar dochter, geadopteerd in België en door tussenkomst van het Afstammingscentrum ook gevonden.

Door de band genomen krijgt het Afstammingscentrum een 5- tot 7-tal nieuwe vragen per week en dit zonder enige bekendmakingscampagne. De meeste vragen komen van geadopteerden (transnationaal, binnenlands, sous X en vondelingen), gevolgd door metissen en donorkinderen. Maar ook donoren zelf nemen contact op. Daarnaast krijgen we vragen van mensen die bij de aanmelding niet eenduidig tot één van deze groepen behoren, maar die aanwijzingen hebben dat (één van hun) ouders niet hun genetische ouder(s) is (zijn).

Sommige vragen zijn redelijk eenvoudig en snel te beantwoorden; andere vereisen meer diepgaand onderzoek, voorzichtige contactopnames en complex gepuzzel. Het is duidelijk dat afstammingsvragen vaak een gevoelige snaar raken en dat de aanpak met de nodige discretie en tact moet gebeuren. Waar we in sommige dossiers nu al van een succes kunnen spreken is dat helaas niet voor alle dossiers het geval. Het Afstammingscentrum botst op hindernissen van allerlei soort. Soms werkt de regelgeving tegen (vb. beperkingen in DNA-onderzoek tot de eerste graad, de wettelijk gegarandeerde anonimiteit van donoren), soms spelen andere zaken mee (zoals het taboe op het afstaan van een kind voor adoptie), soms zijn relevante stukken miraculeus 'verdwenen'...

Het is evident dat het Afstammingscentrum hier een eigen weg moet blijven zoeken en moet blijven leren uit eigen ervaringen en uit samenwerking met relevante partners.

Naast het behandelen van individuele dossiers, worden ook presentaties op het werkveld gegeven, opleidingen en colloquia gevolgd en beleidsadviezen geformuleerd.

Voor meer informatie, neem gerust contact op of bezoek de website van het Afstammingscentrum. U vindt alle contactgegevens vooraan op deze fiche.